

พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Farmer's behavior of safety vegetable production
Phra Nakhorn Sri Ayutthaya Province

ดุชนันท์ พรหมทัต¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการด้านการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยและเพื่อค้นหาแนวทางการตัดสินใจการขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัย โดยศึกษาจากเกษตรกรปลูกผักปลอดภัยทั้งหมดจำนวน 32 ราย ในตำบลสิงหนาท อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ประมวลผลข้อมูลทางสถิติด้วย อัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย ส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์การผลิต สามารถบริหารจัดการการปลูกผักปลอดภัยให้มีคุณภาพเป็นอยู่ดี และสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว มีกระบวนการผลิตที่คล้ายกัน และรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวทางการตัดสินใจการขยายการผลิตและการตลาด เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ต้องการขยายพื้นที่การผลิตและผลิตรายได้ที่หลากหลาย ขยายช่องทางการจัดจำหน่าย มีตราสินค้าเป็นของตนเอง วางแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรกังวลใจเรื่องการไม่มีผู้สืบทอดอาชีพและการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรเข้ามาช่วยเหลือและแนะนำด้านการผลิตและการตลาดให้แก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตที่มั่นคง

คำสำคัญ: ผักปลอดภัย, การผลิต, พฤติกรรม

Abstract

The objectives of this research were to study about the knowledge and practice of safety vegetable production and the tendency for decision making to expand such vegetable production and marketing. The study sample included 32 vegetable farmers in Singhanat district, Amphoe Lat Bua Luang, Phra Nakhorn Sri Ayutthaya Province whose data collection was through, in-depth interview and observation. Methodology; quantitative and qualitative analysis. The statistical methods were percentage mean and standard deviation. The results: the farmers have understood and experienced, they can manage cultivation for quality, additional revenue, exchange of experience and production similar to the cultivation process of safety vegetable. Most of farmers must to expand cultivation area, grow a variety, channels of distribution, brand, planning and to be continue of cultivation and marketing. Farmers's anxiety were not successor and climate change. Suggestion; the government should help and advice about cultivation and marketing for increase income and quality of life.

Keywords: safety vegetable, production, behavior

¹สาขาการบริหารธุรกิจเกษตร คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ ศูนย์พระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
E-mail: dp_dodee@hotmail.com

บทนำ

การผลิตพืชผักเป็นแขนงหนึ่งทางการเกษตร พืชผักที่นำมาใช้ในการบริโภค ซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการสูง จะทำให้สามารถต่อต้านโรคร้ายไข้เจ็บได้ อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้พืชผักมีคุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภคนั้น ต้องผ่านกรรมวิธีการผลิตที่ถูกต้องตามหลักการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติและการดูแลรักษา ตั้งแต่การผลิตจนกระทั่งถึงระยะเก็บเกี่ยว รวมทั้งการควบคุมคุณภาพทางด้านโภชนาการ และความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ในห้วงระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา พฤษัย ยิบมันตะสิริ และคณะ [1] ได้กล่าวถึง กระแสของผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในการเกษตรผู้ผลิตต้องปรับตัวตามวัฒนธรรมการบริโภคและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์การพัฒนาเอกชนให้มีการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัยหรือไม่ใช้สารเคมีเลย โดยลดการใช้สารเคมี เพื่อให้เกษตรกรมียั่งยืน เบญจมาศ จันทร์แก้ว [2] ได้ศึกษาการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตผักโดยใช้สารธรรมชาติและสารเคมีพบว่า เกษตรกรที่ใช้สารธรรมชาติจะได้กำไรสุทธิมากที่สุดเนื่องจากราคาผลผลิตสูงกว่าการใช้สารเคมี นอกจากนี้ วราภรณ์ ปัญญาดี [3] กล่าวว่า ประเด็นที่เป็นการสนับสนุนให้เพิ่มการผลิตของผู้ปลูกผักปลอดภัยมากขึ้น โดยเฉพาะการปลูกพืชผักจะต้องขยายพื้นที่ จำเป็นต้องมีแรงงานเพิ่ม เพื่อการพัฒนาเกษตรปลอดภัย และเป็นความสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืน นอกจากนี้ ดุษฎี พรหมทัต [4] กล่าวว่า หน่วยงานภาครัฐจะต้องแสดงบทบาทอย่างเข้มข้น เพื่อให้เกษตรกรหันมาสนใจและเห็นถึงความสำคัญของการใช้และแนวทางป้องกันสารเคมีเพื่อความปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรซึ่งต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศให้ยั่งยืนตลอดไป

พื้นที่ ตำบลสิงหนาท อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาชีพหลักของเกษตรกรในพื้นที่ คือ การทำนา ทั้งข้าวนาปี (นาข้าวฝน) และข้าวนาปรัง (นาข้าวชลประทาน) แต่การทำนาก็ยังประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง และปัญหาความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร นับว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อรายได้หลักของเกษตรกร เป็นผลทำให้เกิดสภาวะทุนจม เกษตรกรขาดสภาพคล่องไม่มีเงินหมุนเวียนมาลงทุนในการทำนารอบต่อไป หรืออาจจะกู้หนี้ยืมสินและนอกระบบมากขึ้น ดังนั้นจึงมีกลุ่มเกษตรกรที่มีแนวคิดก้าวหน้า เพื่อการสร้างรายได้อีกทางหนึ่งได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นมาเพื่อปลูกผักปลอดภัย สร้างอาชีพใหม่ และมีรายได้เสริมที่จะช่วยเหลือเกษตรกรอีกทางหนึ่ง หากเกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าว เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจะทำการผลิตและส่งผลผลิตจำหน่ายให้กับบริษัทเอกชน และบริษัทจะนำสินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศอีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิต ช่วงเวลาของการซื้อขาย และราคายังเป็นปัญหา เนื่องจากช่วงเวลาของความต้องการและการสนองตอบไม่สมดุลกัน สภาวะการณ์ภัยธรรมชาติและราคาสินค้าที่มีความผันผวนเป็นประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหากับเกษตรกร เพื่อให้การดำรงอยู่ของอาชีพการปลูกผักปลอดภัยเป็นไปอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง จึงนำไปสู่การวิจัยพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร เพื่อความมั่นคงของรายได้และการมีสุขอนามัยที่ดีของเกษตรกรและผู้บริโภคให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความรู้ความเข้าใจและลักษณะการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย
2. เพื่อการค้นหาแนวทางการตัดสินใจการขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ศึกษาโดยการรวบรวมจากเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจปลูกผักปลอดภัย จากข้อมูลของสำนักงานเกษตร อำเภอลาดบัวหลวง [4] ที่มีทั้งหมดจำนวน 32 ราย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิดแบบเจาะลึก และการสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นการเก็บข้อมูลที่ได้จากเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย ในเรื่องข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตผักปลอดภัย ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดของผักปลอดภัยของเกษตรกร

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารทางวิชาการ วารสาร รายงาน การศึกษา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานราชการ เช่น จากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative approach) ด้วยโปรแกรมคำนวณอย่างง่าย เพื่อหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

3.2 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้วิธีการถอดความ แปลความ ตีความ และสังเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร ในตำบลสิงหนาท อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติการด้านการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย และเพื่อการค้นหาแนวทางการตัดสินใจการขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัย วิธีการศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีผลการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางด้านลักษณะบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัย ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41–50 ปี ส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงานที่มีประสบการณ์การเกษตร เป็นอย่างดีจึงสามารถบริหารจัดการการปลูกผักปลอดภัยให้มีคุณภาพและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง รายได้หลักส่วนใหญ่จะมาจากภาคเกษตร (รูปภาพที่ 1) ได้แก่ รายได้จากการทำนาปีละ 2 รอบการผลิต และมีรายได้ทุกเดือนจากการขายผักปลอดภัยเฉลี่ยเดือนละ 25,000–30,000 บาท โดยมีแหล่งเงินทุนที่ใช้สำหรับการปลูกผักปลอดภัยมาจากการรวมกลุ่มกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เป็นเงิน 700,000 บาทต่อครั้ง ดอกเบี้ยร้อยละ 5-6 นอกจากนี้เกษตรกรบางรายที่มีกำลังแรงงานและกำลังทรัพย์สามารถใช้ทุนส่วนตัว เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการผลิตผักปลอดภัยอีกทางหนึ่ง เพื่อจะได้ไม่เป็นหนี้หรือเสียดอกเบี้ยอีก เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

เกษตรกรจำนวน 32 ราย (ร้อยละ 100) มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย นั่นคือ ผักปลอดภัยเป็นผักที่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่ไม่เกินระดับมาตรฐานตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เพราะกระบวนการปลูกเกษตรกรยังมีการใส่ปุ๋ยเคมี มีการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงทั้งสารเคมีและใช้สารชีวภาพช่วยอีกทางหนึ่ง เช่น สารสกัดจากสะเดาสาบเสือ และ ผักกรอง เป็นต้น ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11–15 ปี จำนวน 21 ราย (ร้อยละ 65.63) กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นการรวมกลุ่มการปลูกผักเพื่อการผลิตและการตลาด ซึ่งกลุ่มนี้เริ่มตั้งกลุ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2543 (รูปภาพที่ 2) มีรูปแบบการทำเกษตรผสมผสาน 30 ราย (ร้อยละ 93.75) จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 6.25) เป็นเกษตรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การผลิตจำนวน 21 ราย (ร้อยละ 65.63) ผักที่นิยมปลูกรวบรวมและส่งขายให้กับบริษัทที่มารับซื้อมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ผักบุ้งจีน โหระพา กะเพรา มะรุม และตะไคร้ นอกจากนี้ยังมีผักแขยง แพรว ดาวทอง ปอแดง และชะอม เป็นต้น บริษัทที่รับซื้อส่วนใหญ่จะส่งไปยังสหภาพยุโรป และญี่ปุ่น เป็นต้น (รูปภาพที่ 3 และ 4)

การจัดส่ง มีบริษัทมารับสินค้าในพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 32 ราย (ร้อยละ 100) และในจำนวน 32 ราย ส่งขายไปตลาดขายส่งในประเทศด้วยจำนวน 12 ราย (ร้อยละ 37.50) เกษตรกรทั้งหมดมีการค้นคว้าหาข้อมูลในการผลิตด้วยตนเอง และเพื่อนบ้าน จำนวน 32 ราย (ร้อยละ 100) พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนและกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 31 ราย (ร้อยละ 96.88) เกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานการผลิตผักปลอดภัยจำนวน 29 ราย (ร้อยละ 90.63) ส่วนใหญ่มีการตรวจสอบการตกค้างก่อนจำหน่ายนาน ๆ ครั้งจำนวน 17 ราย (ร้อยละ 53.12) และตรวจสอบทุกครั้งจำนวน 15 ราย (ร้อยละ 46.88)

นอกจากนี้ ผักปลอดภัยของกลุ่มนี้ยังได้รับมาตรฐานรับรอง (good agriculture practices: GAP) จากกรมวิชาการเกษตร ว่า มีระบบการจัดการคุณภาพด้านการผลิตทางการเกษตรที่สามารถควบคุมระบบการผลิต ให้ผลผลิตมีความปลอดภัย ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 32 ราย (ร้อยละ 100) เกษตรกรบางรายยังได้รับมาตรฐานการควบคุม พิเศษด้วยระบบบัญชีรายชื่อโรงคัดบรรจุ (establishment list: EL) จำนวน 5 ราย (ร้อยละ 15.63) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละและข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ลักษณะการผลิตผักปลอดภัยของท่าน คือ		
ผักอินทรีย์ คือ ผักที่ไม่ใช้สารเคมี ไม่ตัดต่อพันธุกรรม	-	-
ผักปลอดภัย คือ ผักที่มีการใช้สารเคมีอยู่บ้าง แต่ไม่เกินระดับมาตรฐาน	32	100
ผักปลอดสารพิษ คือ ผักที่ไม่ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งไม่ใช้ปุ๋ยเคมีด้วย	-	-
2. รูปแบบการผลิตผักปลอดภัยของท่าน คือ		
เกษตรธรรมชาติ	2	6.25
เกษตรอินทรีย์	-	-
เกษตรผสมผสาน	30	93.75
3. การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต		
ปลูกเองโดยไม่เข้าร่วมกลุ่ม	-	-
ปลูกแบบรวมกลุ่มทั้งการผลิตและการตลาด	32	100
4. ประสบการณ์ในการผลิต		
1 – 5 ปี	2	6.25
6 – 10 ปี	3	9.38
11 – 15 ปี	21	65.63
16 ปีขึ้นไป	6	18.75
5. ชนิดผักที่ปลูกในรอบปีที่ผ่านมา (5 อันดับแรก)		
ผักบุ้งจีน	32	100
โหระพา	30	93.75
กะเพรา	30	93.75
มะรุม	27	84.38
ตะไคร้	23	71.88
6. แหล่งความรู้ของข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัย		
เข้ารับการฝึกอบรม	29	90.63
พบปะพูดคุย/ขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	31	96.88
ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง/คนในครอบครัว/เพื่อนบ้าน	32	100
ประสบการณ์จากการดูงานการผลิตผักปลอดภัย	29	90.63
7. ท่านมีการจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ในการผลิต		
จดบันทึกเฉพาะต้นทุน – รายได้	1	3.13
จดบันทึกต้นทุน – รายได้และการปฏิบัติทุกอย่างเกี่ยวกับการผลิต	31	96.87
ไม่มีการจดบันทึก	-	-
8. ผักปลอดภัยจากแปลงของท่านได้รับการตรวจสอบการตกค้างของสารเคมีก่อนจำหน่ายหรือไม่		
ตรวจสอบก่อนจำหน่ายทุกครั้ง	15	46.88
ตรวจสอบนาน ๆ ครั้ง	17	53.12
ไม่มีการตรวจสอบ	-	-

ตารางที่ 1 (ต่อ) จำนวนร้อยละและข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9. ผักปลอดภัยจากแปลงของท่านได้รับมาตรฐานหรือไม่		
ได้รับมาตรฐาน GAP	32	100
ได้รับรองมาตรฐาน (establishment list: EL)	5	15.63
10. การจำหน่ายผักปลอดภัยของท่าน		
ส่งขายบริษัทที่มารับซื้อในพื้นที่	32	100
ส่งขายไปยังตลาดขายส่ง	12	37.50

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

เกษตรกรมีทัศนคติ เจตคติ ในการรับรู้ สัมผัส โดยอาศัยจากประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่ของเกษตรกร ซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องการผลิตผักปลอดภัย ใส่ใจคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค เป็นอย่างดีโดยรวมมีค่าเฉลี่ย 3.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.36 (ตารางที่ 2)

รายละเอียดของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรมีดังต่อไปนี้

1. เกษตรกรมีความเข้าใจในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับด้านเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน ว่าเป็นการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมี ค่าเฉลี่ย 4.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48
2. เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการปลูกผักปลอดภัยสามารถปลูกได้ในพื้นที่กลางแจ้งและในแปลงที่กางมุ้ง ค่าเฉลี่ย 4.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25
3. เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการใช้สารเคมีในการเกษตร จะทำให้เกิดสารพิษตกค้างในพืชผัก ค่าเฉลี่ย 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72
4. เกษตรกรไม่ค่อยเห็นด้วยว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตรสามารถเข้าสู่ร่างกายได้แค่เฉพาะทางปากและทางลมหายใจเท่านั้น แต่ยังสามารถสัมผัสได้ทางผิวหนัง ตา และทุกส่วนของร่างกาย ค่าเฉลี่ย 2.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.21
5. เกษตรกรไม่เห็นด้วยว่าการผลิตผักปลอดภัย จะทำให้เกิดสารพิษตกค้างต่อเกษตรกรและความเสี่ยงในการเจ็บป่วย ค่าเฉลี่ย 1.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82
6. เกษตรกรเห็นด้วยอย่างมากว่าการผลิตผักปลอดภัยจะช่วยลดมลพิษ มลภาวะ และสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมได้ ค่าเฉลี่ย 4.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56
7. เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการผลิตผักปลอดภัยที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักชีวภาพ และใช้สารสกัดจากพืช ค่าเฉลี่ย 4.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.34
8. เกษตรกรกลุ่มนี้ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการใช้จุลินทรีย์ แมลงตัวห้ำ และตัวเบียนมาใช้ผลิตผักปลอดภัย ค่าเฉลี่ย 2.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.98
9. เกษตรกรไม่แน่ใจว่าผักปลอดภัยจะต้องมีภาชนะมิดชิดหรือเพียงแค่ติดสติกเกอร์ให้ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 3.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.38
10. เกษตรกรไม่แน่ใจว่าการขนส่งผักปลอดภัยสามารถขนส่งร่วมกับสินค้าทั่วไปได้หรือไม่ ค่าเฉลี่ย 3.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78
11. เกษตรกรไม่ค่อยเห็นด้วยว่าผักปลอดภัยสามารถเก็บรักษาได้โดยการแช่แข็งหรือฉายรังสี ค่าเฉลี่ย 2.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.13

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประเด็นความเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

ข้อ	ประเด็นความเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัย	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1	เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ และ เกษตรแบบกางมุ้ง เป็นการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมี	4.66	0.48
2	การปลูกผักปลอดภัยจากสารเคมีปลูกได้ทั้งในพื้นที่กลางแจ้งและในแปลงที่กางมุ้ง	4.94	0.25

ตารางที่ 2 (ต่อ) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประเด็นความเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

ข้อ	ประเด็นความเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัย	ค่าเฉลี่ย	S.D.
3	การใช้สารเคมีในการเกษตรจะมีผลทำให้เกิดสารพิษตกค้างในพืชผัก รวมทั้งสะสมในดินและน้ำด้วย	4.56	0.72
4*	สารเคมีทางการเกษตรสามารถเข้าสู่ร่างกายได้เฉพาะทางปากและลมหายใจ	2.41	1.21
5	การผลิตผักปลอดภัยทำให้เกิดสารพิษตกค้างต่อเกษตรกรและความเสี่ยงในการเจ็บป่วย	1.91	0.82
6	การผลิตผักปลอดภัยช่วยลดมลพิษและรักษาสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ	4.44	0.56
7	การผลิตผักปลอดภัย คือ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมักชีวภาพ และสามารถใส่สารสกัดจากพืช เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้เพื่อฉีดพ่นในแปลงปลูก	4.88	3.34
8	การผลิตผักที่ปลอดภัยจากสารเคมีสามารถใช้จุลินทรีย์และแมลงตัวห้ำ ตัวเบียนได้	2.88	0.98
9*	ผักปลอดภัยไม่จำเป็นต้องมีภาชนะมิดชิด เพียงแต่ติดสลากให้ชัดเจน	3.09	1.38
10*	การขนส่งผักปลอดภัยสามารถขนส่งร่วมกับสินค้าทั่วไปได้	3.31	0.78
11*	ผักปลอดภัยสามารถเก็บรักษาได้โดยการแช่แข็งหรือฉายรังสี	2.88	1.13
รวมเฉลี่ย		3.63	0.36

หมายเหตุ : * คือ คำถามเชิงลบ

ส่วนที่ 4 การค้นหาแนวทางการตัดสินใจขยายการผลิตและการตลาดในการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร

เกษตรกรกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะผลิตผักปลอดภัยต่อไป อีกทั้งยังวางแผนในอนาคตว่าจะมีการขยายพื้นที่ปลูกให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้ปลูกพืชผักที่หลากหลายตรงตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค บริษัทที่เข้ามาสั่งซื้อ นอกจากนี้ เกษตรกรยังต้องการปรับตัวทั้งการผลิต การตลาด การเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายให้มากขึ้น มีการวางแผน คาดการณ์ และมองตลาดเพื่อการปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่เป็นกังวลของเกษตรกรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขยายการผลิตและการตลาด คือ ไม่มีผู้สืบทอดธุรกิจปลูกผักในครัวเรือนและสินค้าไม่มีตราหือหรือแบรนด์เป็นของตัวเอง ทำให้สินค้าไม่เป็นที่รู้จักภายใต้การผลิตและการตลาดของเกษตรกร

รูปภาพที่ 1 สภาพทั่วไปของการปลูกผักปลอดภัย

รูปภาพที่ 2 การคัดแยกผักปลอดภัยเพื่อส่งจำหน่าย

รูปภาพที่ 3 การรวบรวมผักปลอดภัยเพื่อส่งจำหน่าย

รูปภาพที่ 4 บริษัทรับซื้อสินค้าที่แหล่งผลิต

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยของเกษตรกร

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิต สภาพอากาศที่มีความแปรปรวน ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าปีหรือ 2 ปีข้างหน้าอากาศจะเป็นอย่างไร เช่น ฝนตกชุก ฝนแล้ง เป็นต้น และผลผลิตได้รับความเสียหายจากแมลงที่เป็นศัตรูพืช เป็นต้น
2. ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาด
  - 2.1 คำสั่งซื้อที่ไม่มีแน่นอนของประเทศปลายทาง ทำให้เกษตรกรประสบภาวะผลผลิตล้นหรือขาดตลาด
  - 2.2 ผลผลิตจะส่งขายไปยังสหภาพยุโรปที่มีกฎระเบียบเข้มงวดซึ่งมีผลทำให้เกษตรกรเสียตลาดที่สำคัญ
  - 2.3 ความไม่แน่นอนของสินค้าเกษตรทำให้ผลผลิตล้นตลาด ราคาถูกลง หรือในทางตรงข้ามหากผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดหรือขาดแคลน ราคาจะเพิ่มสูงขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีประสบการณ์การเกษตรเป็นอย่างดี มีประสบการณ์การผลิต 11-15 ปี ทำการเกษตรผสมผสาน ปลูกแบบรวมกลุ่มทั้งการผลิตและการตลาด สามารถบริหารจัดการการปลูกผักให้มีคุณภาพและสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการทำนาปีละ 2 ครั้ง ซึ่งเป็นรายได้ส่วนใหญ่ รายได้จากการปลูกผักปลอดภัยเฉลี่ยเดือนละ 25,000-30,000 บาท แหล่งเงินทุนมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรโดยรวมกันในกลุ่มเป็นเงิน 700,000 บาทต่อครั้ง ดอกเบี้ยร้อยละ 5-6 ต่อปี ด้านพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร ส่วนใหญ่เกษตรกรมีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่องการผลิตผักปลอดภัย ผักที่นิยมปลูกและสร้างรายได้และส่งจำหน่ายให้กับบริษัทเพื่อที่จะส่งออกไปยังสหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่น 5 อันดับแรกคือ ผักบุ้งจีน โหระพา กะเพรา มะรุม และตะไคร้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นผักพื้นบ้านและมีการรับรองคุณภาพจากกรมวิชาการเกษตรพร้อมกับการให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิต เกษตรกรมีทัศนคติ เจตคติในการรับรู้และสัมผัสจากประสบการณ์เดิมและการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในเรื่องการผลิตผักปลอดภัย ใส่ใจคุณภาพสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36

เกษตรกรมีความต้องการขยายพื้นที่การผลิตให้มากยิ่งขึ้น การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและการผลิตพืชผักให้มีความหลากหลาย การมีตราสินค้าเป็นของตนเอง วางแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่อง แต่ข้อกังวลใจของเกษตรกรคือการไม่มีผู้สืบทอดอาชีพ ปัญหาและอุปสรรคของการผลิตคือ การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ โรค และแมลงศัตรูพืช ทำให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามเป้าหมาย คำสั่งซื้อจากต่างประเทศที่ไม่มีแน่นอนที่เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อจำหน่ายที่สำคัญอีกด้วย

อภิปรายผล

เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยเป็นวัยแรงงานที่มีประสบการณ์การเกษตรเป็นอย่างดีจึงสามารถบริหารจัดการการปลูกผักพื้นบ้านปลอดภัยให้มีคุณภาพและสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว เกษตรกรมีทัศนคติ เจตคติในการรับรู้ สัมผัส โดยอาศัยประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ ก่อให้เกิดความตระหนักรู้ และใส่ใจในคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ยรวม 3.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ ยิบมันตะศิริ [1] เรื่องการพัฒนาประเทศไทย โดยการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอาหารคุณภาพ ระบบและกระบวนการผลิตผักปลอดสารพิษ ในจังหวัดเชียงใหม่ ในกลุ่มผู้ปลูกผักสลับกับการปลูกไม้ดอกโดยมีการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัยและกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมีเนื่องจากมุ่งเน้นเกษตรกรรมยั่งยืนและกระแสความปลอดภัยด้านสุขภาพของผู้บริโภคที่มากขึ้นผู้ผลิตจึงต้องปรับตัวตามวัฒนธรรมการบริโภคของผู้ผลิต

แนวทางการตัดสินใจการขยายการผลิตของเกษตรกรและขยายพื้นที่การปลูกให้มากขึ้นเพื่อที่จะปลูกพืชผักที่หลากหลายตรงตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค ต้องมีการปรับตัวทั้งการผลิต การตลาด การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้มากขึ้น มีการวางแผนและคาดการณ์เพื่อการปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายการผลิตและการตลาด คือ การที่ไม่มีผู้สืบทอดธุรกิจปลูกผักในครัวเรือน และการที่สินค้าไม่มีตราชื่อเป็นของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ ปัญญาวิดี [3] เรื่องการขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ กรณีการปลูกพืชผักที่มีแนวทางในการพัฒนาเกษตรปลอดภัย โดยให้ความสำคัญในเรื่องการตลาดของกลุ่มผู้ผลิต การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดปัญหาการใช้แรงงานและปลูกกระแสอุปสงค์อาหารปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย มีดังนี้

1. ควรสร้างคนรุ่นใหม่มาสืบทอดการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมีเพิ่มมากขึ้น
2. ภาครัฐจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ และประสบการณ์ในการปลูกผักปลอดภัย เพื่อชี้ให้เห็นช่องทางใหม่ทั้งการผลิตและการตลาดกับภาคเอกชนหรือบริษัทที่ทำธุรกิจกับเกษตรกร
3. ภาครัฐควรจัดอบรมและส่งเสริมเพื่อต่อยอดบรรณทัศน์ที่ได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้ามากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ และคณะ. (2543). การพัฒนาสุขภาพประชาชนไทยโดย การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอาหารคุณภาพ ระบบและกระบวนการผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [2] เบญจมาศ จันทร์แก้ว. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตผักโดยใช้สารธรรมชาติและสารเคมี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [3] วราภรณ์ ปัญญาวดี. (2551). การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ กรณีการปลูกพืชผัก. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์, 26 (1), 107-127.
- [4] ดุษฎี พรหมทัต. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องความตระหนักของเกษตรกรในการใช้สารเคมีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.